

Tomasz Burdzik
Uniwersytet Śląski
E-mail: tomasz.burdzik@gmail.com

Konkordancja zapożyczeń z artykułów Agaty Podosek:
„The memory hidden in a space”
<http://www.ic.europeistyka.uj.edu.pl/documents/31861989/49039fe9-b11d-4c90-8326-82972b1feab6> (Dostęp: 28 lutego 2016 r.)
figurującego poniżej w cytowaniach jako (Podosek, 2015b)

oraz artykułu

„Pamięć ukryta w przestrzeni”
<http://www.ic.europeistyka.uj.edu.pl/documents/31861989/136c7898-7248-475e-97c2-99f84cf8fb49> (Dostęp: 28 lutego 2016 r.)
figurującego poniżej w cytowaniach jako (Podosek, 2015a)

względem artykułów mgr Tomasza Burdzika:

„Przestrzeń jako składnik tożsamości w świecie globalizacji” opublikowanym w: „Kultura-Historia-Globalizacja” 2012, (11), 13–27.
http://www.khg.uni.wroc.pl/files/2khg11_burdzik_t.pdf (Dostęp: 28 lutego 2016 r.)
figurującego poniżej w cytowaniach jako (Burdzik, 2012)

oraz

“Przestrzeń i tożsamość. Refleksje z antropologii przestrzeni” opublikowanym w:
<http://portalsocjologa.pl/artykuly/przestrzen-i-tozsamosc-refleksje-z-antropologii-przestrzeni/> (Dostęp: 28 lutego 2016 r.)
figurującego poniżej w cytowaniach jako (Burdzik, 2014)

1.

„It is possible that a man feels its existence only then, when he feels on his own skin the touch of a nameless space which connects us with the most ancient times, with all dead, with prehistory when the mind have just separated from the world and when the mind haven't yet realized of his orphanhood1.” (Podosek, 2015b, s. 1)

„Bardzo możliwe, że człowiek odczuwa swoje istnienie dopiero wtedy, gdy czuje na swojej skórze dotyk bezimiennej przestrzeni, która łączy nas z najdawniejszym czasem, ze wszystkimi umarłymi, z prehistorią, gdy umysł dopiero oddzielał się od świata i jeszcze nie zdawał sobie sprawy ze swojego sieractwa1.” (Podosek, 2015a, s. 1)

„Podsumowaniem rozważań nad przestrzenią niech będą słowa Andrzeja Stasiuka:

Bardzo możliwe, że człowiek odczuwa swoje istnienie dopiero wtedy, gdy czuje na swojej skórze dotyk bezimiennej przestrzeni, która łączy nas z najdawniejszym czasem, ze wszystkimi umarłymi, z prehistorią, gdy umysł dopiero oddzielał się od świata i jeszcze nie zdawał sobie sprawy ze swojego sieroctwa (Stasiuk, 2004, s. 11)” (Burdzik, 2014)

2.

“The purpose of this article is an attempt of reflection on the relationship between *space* and the *identity* – concretely – on the significance of *space, places of memory* in forming of *identity*.” (Podosek, 2015b, s. 1)

„Celem niniejszego tekstu jest próba refleksji nad relacjami między przestrzenią a tożsamością – konkretnie – nad znaczeniem przestrzeni, miejsc pamięci w kształtowaniu tożsamości.” (Podosek, 2015a, s. 1)

„Celem tekstu jest próba refleksji nad relacjami między przestrzenią a tożsamością – a konkretnie – nad miejscem wartości i znaczeniem przestrzeni w formowaniu tożsamości.” (Burdzik, 2014)

3.

“The *space* is not only a place which is destined for interaction, whether the background for the events but it is also an essential component of *identity*. The *identity* through the influence of a mystical individuality of the individual, as well as the community which takes a certain area is legitimized by this *space* there. Images played in *memory* are becoming components of the human “Me”, human’s *identity*.” (Podosek, 2015b, s. 3)

„A *przestrzeń* to nie tylko miejsce dla interakcji, czy tło dla zdarzeń, ale również jest ona podstawowym składnikiem *tożsamości*. Poprzez wpływ na odrębność mistyczną danej jednostki, jak również zbiorowości, które zajmują określony obszar, *tożsamość* zostaje tam legitymizowana właśnie przez ową *przestrzeń*. Obrazy odtwarzane w pamięci, stają się składnikami ludzkiego „Ja”, ludzkiej *tożsamości*.” (Podosek, 2015a, s. 3)

„Przestrzeń jest nie tylko miejscem interakcji, tłem dla zdarzeń, lecz także elementarnym składnikiem tożsamości. Wpływając na odrębność ontologiczną jednostki, jak i zbiorowości zajmującej dany obszar, tożsamość zostaje legitymizowana przez przestrzeń, na którą składają się miejsca pamięci znaczące dla danej zbiorowości; pomniki upamiętniające lokalnych (narodowych) bohaterów, charakterystyczne budowle, pejzaż. Wszystkie te elementy współtworzą właściwy danemu miejscu krajobraz etnoprzestrzenny przekazywany w opowiadaniach, pieśniach, obrazach, stanowiący podstawę do określenia własnego *Ja* jednostki.” (Burdzik, 2012, s. 13)

4.

“*Space* with given its symbolic character is getting force which intensifies the awareness of the community to adherence to a specific territory, as T. Edensor writes:

“(...)These specific landscapes are selective shorthand for these nations (...)”⁹ and M. Huysseune: “Landscapes in the discourse of nation-building are the national symbol of authenticity”¹⁰. The authors lean to sanctification of place here, making it a kind of sacred. They show the essence of places, *space* and how important the impact they have on society.”(Podosek, 2015b, s. 4)

„Przestrzeń z nadanym jej symbolicznym charakterem staje się siłą wzmacniającą świadomość przynależności danej społeczności do określonego terytorium, jak pisze T. Edensor „(...) konkretne krajobrazy stanowią wybiórczy skrót w odniesieniu do zamieszkujących je narodów (...)”⁹ oraz M. Huysseune : „Krajobrazy w dyskursie narodotwórczym stanowią symbole narodowej autentyczności”¹⁰. Autorzy skłaniają się tutaj ku sakralizacji miejsca, tworząc z niego swoiste *sacrum*. Pokazują istotę miejsc, *przestrzeni* i to jak ważny wpływ mają one dla społeczeństwa.” (Podosek, 2015a, s. 4)

„Symboliczny charakter przestrzeni wzmacnia świadomość przynależności terytorialnej, w oparciu o którą można tworzyć mity konsolidujące członków danej zbiorowości, zarówno pod względem formalnym, jak i kulturowym: „(...) konkretne krajobrazy stanowią wybiórczy skrót w odniesieniu do zamieszkujących je narodów(...)” (Edensor, 2004, 138). „Krajobrazy w dyskursie narodotwórczym stanowią symbole narodowej autentyczności” (Huysseune, 2010, 355). Dokonane przez Edensora i Huysseunela wyróżnienie miejsc właściwych dla określenia narodowego charakteru zbiorowości może zostać przełożone na regionalny wymiar identyfikacji zbiorowości. Kategorie miejsca *sacrum* (oczywiście nie w charakterze religijnym, ale tworzącego zbiorowość poprzez wspólnotę miejsc pamięci) istnieją również w lokalnej przestrzeni zawartej w narodzie.” (Burdzik, 2012, s. 15)

5.

„The *space* which is rich in symbolic places can be a testimony of history of a nation or region – thanks to the community who lives in the area and where interactions take place between individuals of this community. Local or nation *identity* is produced not only by behaving in a manner appropriate to a particular group, for example, celebrating the anniversary by a particular community but also by existing of places which have particular meaning to the specific communities. This places are special because they sanctify *space* while giving the *identity* for the individual.” (Podosek, 2015a, s. 4)

„Przestrzeń, która jest bogata w miejsca symboliczne, może stanowić świadectwo dziejów danego narodu, czy regionu, dzięki zbiorowości, która żyje na danym obszarze i gdzie odbywają się interakcje między jednostkami tej zbiorowości. Lokalna, czy narodowa *tożsamość* nie jest wytwarzana jedynie poprzez zachowywanie się w sposób właściwy dla danej grupy, kultury, np. świętowanie konkretnej rocznicy przez pewną zbiorowość, lecz również poprzez istnienie miejsc, które mają szczególne znaczenie dla konkretnych zbiorowości. Miejsca takie są szczególne, gdyż sakralizują one *przestrzeń*, jednocześnie nadając *tożsamość* jednostce.” (Podosek, 2015a, s. 4)

„Przestrzeń, dzięki obecności miejsc symbolicznych, stanowi świadectwo dziejów danego regionu, konstytuując zbiorowość wokół obszaru, w którym odbywają się interakcje.

Tożsamość (zarówno lokalna, jak i narodowa), jest nie tylko wytwarzana poprzez „odgrywanie” form zachowań właściwych dla danej kultury, takich jak święta, zwyczaje, ale również poprzez obecność miejsc szczególnych dla zbiorowości. Miejsca szczególne dla danej społeczności sakralizują przestrzeń, która w obliczu procesów globalizacyjnych nabiera szczególnego znaczenia – nadaje tożsamość jednostce.” (Burdzik, 2012, s. 13)

6.

“The *space* is consists of these *places of memory* which could have a positive or negative connotation. They have a special significance for a certain community. These include, for example, monuments of commemorate national or local heroes, characteristic buildings, houses of famous artists, politicians or landscape. Each of these elements participates in the creation of landscape of *space*, landscape which is proper for specified location and it is a foundation to define *identity* of the individual, his own “Me”. This landscape is usually transmitted in images, songs or stories.” (Podosek, 2015b, ss. 4–5)

„Na *przestrzeń* składają się właśnie owe *miejsca pamięci*, mogące mieć wydźwięk pozytywny, bądź negatywny. Mają one szczególne znaczenie dla danej, konkretnej zbiorowości. Są to na przykład pomniki upamiętniające narodowych, czy też lokalnych bohaterów, charakterystyczne budowle, domy wybitnych artystów, polityków, czy też pejzaż. Każdy z tych elementów uczestniczy w tworzeniu krajobrazu przestrzeni, krajobrazu, który jest właściwy określonemu miejscu i stanowi on fundament do określenia *tożsamości* jednostki, jej własnego „Ja”. A krajobraz taki zwykle przekazywany jest w obrazach, pieśniach, czy opowiadaniach.” (Podosek, 2015a, ss. 4–5)

„Przestrzeń jest nie tylko miejscem interakcji, tłem dla zdarzeń, lecz także elementarnym składnikiem tożsamości. Wpływając na odrębność ontologiczną jednostki, jak i zbiorowości zajmującej dany obszar, tożsamość zostaje legitymizowana przez przestrzeń, na którą składają się miejsca pamięci znaczące dla danej zbiorowości; pomniki upamiętniające lokalnych (narodowych) bohaterów, charakterystyczne budowle, pejzaż. Wszystkie te elementy współtworzą właściwy danemu miejscu krajobraz etnoprzestrzenny przekazywany w opowiadaniach, pieśniach, obrazach, stanowiący podstawę do określenia własnego *Ja* jednostki.” (Burdzik, 2012, s. 13)

7.

„Individuals are taking shape by referring to *places of memory*: “(...) The region and the place are joined in the inevitable institutionalized practices, discourses and memory”¹⁶. A. Paasi indicates that places which define the specific *space* becomes a phenomenon which exists in the culture. They are characterized by specific practices and they are a kind of *memorial sites*. Such a great *place of memory* can be exactly *space*, landscape, scenery which can create human’s *identity*.” (Podosek, 2015b, s. 6)

„Poprzez odwoływanie się do *miejsc pamięci* następuje kształtowanie się *tożsamości* jednostek. „(...) region i miejsce zostają złączone w nieuchronne zinstytucjonalizowane praktyki, dyskursy oraz pamięć”¹⁶. A. Paasi wskazuje na to, że miejsca określające konkretną *przestrzeń* stają się zjawiskiem, które istnieje w kulturze. Charakteryzują się swoistymi

praktykami oraz są swego rodzaju *miejscami pamięci*. Takim doskonałym *miejscem pamięci* może być właśnie *przestrzeń*, krajobraz, czy pejzaż, kreujące ludzką *tożsamość*.” (Podosek, 2015a, s. 6)

„Miejsca, z racji swego charakteru określającego daną przestrzeń jako *własną* w stosunku do *obcej*, niezwiązanej z danym regionem, stają się zjawiskiem istniejącym w kulturze, pozwalającym na orientację w czasie, przestrzeni, jak i względem otoczenia: „(...) region i miejsce zostają złączone w nieuchronne zinstytucjonalizowane praktyki, dyskursy oraz pamięć” (Paasi, 2002, 808).” (Burdzik, 2012, ss. 15–16)

8.

“The evaluation of this *space* cannot be only refer to places and buildings of *memory* which are distributed, they are generally known, recognized as the most elements which create the collective *memory* but it is worth to pay attention to places which have not any special meaning for the common of society but they have got them to smaller local or regional groups. Places in their environment, for example, local monuments may become more meaningful and more important than places of importance for the all nation. This usually manifests itself in a strong sense of local *identity*, stronger than national. The national homeland have not so close connection with the individual, as the home of local or regional. The local community during creating their *identity* – not reject, of course, the nation-wide values but marks out a kind of boundary which indicates of the strength of the local and national values. The strength of national values is weaker. The local or regional – homeland becomes the first homeland with which man meets from his earliest years, when absorbs the values which are identified with this little *space*. He shapes his *identity* firstly there.”(Podosek, 2015b, ss. 6–7)

„Wartościowania owej *przestrzeni* nie można odnosić jedynie do miejsc i budowli pamięci, które są rozpowszechniane, są ogólnie znane, uznawane za najistotniejsze elementy, które tworzą *pamięć* zbiorową, ale należy także zwrócić uwagę na miejsca, które nie mają szczególnego znaczenia dla ogółu społeczeństwa, lecz mają je dla mniejszych grup lokalnych, regionalnych. Dla nich miejsca w ich otoczeniu, np. lokalne pomniki mogą stać się bardziej wymowne i ważniejsze, niż miejsca o znaczeniu dla ogółu narodu. Przejawia się to zwykle w silnym poczuciu *tożsamości* lokalnej, silniejszym niż narodowej. Ojczyzna narodowa nie posiada tak ścisłego związku z jednostką, jak ojczyzna lokalna czy regionalna.

Spółeczność lokalna, tworząc swoją *tożsamość*, nie odrzuca, oczywiście, wartości ogólnonarodowych, ale wytycza swoistego rodzaju granicę, która wskazuje na siłę wartości lokalnych oraz siłę wartości narodowych, które mają słabsze oddziaływanie. Ta lokalna czy regionalna – mała ojczyzna staje się tą pierwszą ojczyzną, z którą człowiek styka się od swoich najmłodszych lat, wchłania wtedy te wartości, które są utożsamiane z tą małą *przestrzenią*, kształtuje swoją *tożsamość* najpierw tam.” (Podosek, 2015a, s. 7)

„Wartościowanie przestrzeni odnosi się nie tylko do szeroko propagowanych miejsc i budowli pamięci, najważniejszych elementów konstytuujących *pamięć* zbiorową, ale również do miejsc o mniejszym znaczeniu dla ogółu społeczeństwa. Spółeczność lokalna, skupiona bezpośrednio wokół interpretowanego miejsca, może przywiązywać większą wagę

do symboliki lokalnych budowli, pomników, aniżeli do narodowych miejsc tożsamości, czego przejawem może być silne poczucie tożsamości regionalnej.

Granicą wyznaczającą znaczenie danego miejsca dla tożsamości zbiorowości jest charakter danej przestrzeni: im bardziej jest zrozumiała dla większej ilości osób, tym bardziej może stanowić element swoistego kanonu kulturowego danej zbiorowości, czytelny i rozpoznawalny element wyodrębniający daną grupę etniczną spośród innych.

W innym przypadku, gdy znajomość ogranicza się do niewielkiej grupy spośród zbiorowości, element przestrzeni nie posiada „dogmatycznego” charakteru z punktu widzenia całości zbiorowości. Wówczas stanowi pole trwania świadomości społeczności najmniejszej, żyjącej w pobliżu owego elementu.” (Burdzik, 2012, s. 14)

9.

„The local or regional – homeland becomes the first homeland with which man meets from his earliest years, when absorbs the values which are identified with this little *space*. He shapes his *identity* firstly there. It is for him “tangible *space*”, as D. Prytherch writes: “The landscape allows us to relieve ourselves from the abstraction of territoriality, regional identity to tangible space”¹⁷.” (Podosek, 2015b, s. 7)

„Ta lokalna czy regionalna – mała ojczyzna staje się tą pierwszą ojczyzną, z którą człowiek styka się od swoich najmłodszych lat, wchłania wtedy te wartości, które są utożsamiane z tą małą *przestrzenią*, kształtuje swoją *tożsamość* najpierw tam. Jest to dla niego tzw. namacalna *przestrzeń* jak pisze D. Prytherch: „Krajobraz pozwala nam wyzwolić się od abstrakcyjności terytorialności, tożsamości regionalnej do namacalnej przestrzeni”¹⁷.” (Podosek, 2015a, s. 7)

„Zauważana unikatowość form, nawet przy powtarzalności elementów w innych rejonach kraju, dowartościowuje przestrzeń, która poprzez swój charakter lokalnej ojczyzny (będącej pierwszą przestrzenią socjalizacji) staje się pierwszą ojczyzną, ojczyzną prywatną (*Heimat*). Ojczyzna lokalna dookreśla tożsamość jednostki, umożliwia dostrzeżenie tego, co jest przeżywane przez zbiorowość: “Krajobraz pozwala nam wyzwolić się od abstrakcyjności terytorialności, tożsamości regionalnej do namacalnej przestrzeni” (Prytherch, 2006, 210).” (Burdzik, 2012, s. 16)

„Zauważana unikatowość form, dowartościowuje przestrzeń, która poprzez swój charakter lokalnej ojczyzny – będącej pierwszą przestrzenią socjalizacji – staje się pierwszą ojczyzną, ojczyzną lokalną. Ojczyzna lokalna dookreśla tożsamość jednostki, umożliwia dostrzeżenie tego, co jest przeżywane przez zbiorowość, “Krajobraz pozwala nam wyzwolić się od abstrakcyjności terytorialności, tożsamości regionalnej do namacalnej przestrzeni” (Prytherch, 2006, s. 210). „ (Burdzik, 2014)

10.

“Joseph Tischner indicates to the house as the first and the closest element of *space* which create human’s *identity*: “Space which is the closest for man is house. All of man’s

ways for the world measure the distance from the house. The view from windows of the house is the first view of a man on the world. The man asked where he comes from – indicates the house. The house is a nest of man. He comes as a baby here, a sense of responsibility for order of the first community is maturing here, this man recognizes the main mysterious of things – windows, doors, spoons – enjoys and suffers, he to crosses the great divide from here. Have a house means: be surrounded by an area of primary familiarity. Walls of house protect man from the ferocity of the environment and enmity of the people. They allow life and maturation. A man can feel himself at home during living at home. Be yourself at home, it means experience the sense of freedom. The house does not allow the playfulness, the house does not mean a captivity, too. Space of home is a space of multiple sense. Building the house, means: to settle down”18.” (Podosek, 2015b, s. 7)

“Józef Tischner wskazuje na dom, jako pierwszy i najbliższy element *przestrzeni* kształtującej *tożsamość* człowieka: „Przestrzenią człowiekowi najbliższą jest dom. Wszystkie drogi człowieka przez świat mierzą się odległością od domu. Widok z okien domu jest pierwszym widokiem człowieka na świat. Człowiek zapytany, skąd przychodzi – wskazuje na dom. Dom jest gniazdem człowieka. Tu przychodzi na świat dziecko, tu dojrzewa poczucie odpowiedzialności za ład pierwszej wspólnoty, tu człowiek rozpoznaje główne tajemnice rzeczy – okna, drzwi, łyżki – cieszy się i cierpi, stąd odchodzi na wieczny spoczynek. Mieć dom, znaczy: mieć wokół siebie obszar pierwotnej swojskości. Ściany domu chronią człowieka przed srogością żywiołów i nieprzyjaźnią ludzi. Umożliwiają życie i dojrzewanie. Mieszkając w domu, człowiek może się czuć sobą u siebie. Być sobą u siebie, to doświadczać sensownej wolności. Dom nie pozwala na swawolę, nie oznacza też niewoli. Domowa przestrzeń, to przestrzeń wielorakiego sensu. Budować dom, znaczy: zadomowić się”18.” (Podosek, 2015a, s. 7)

“ Wspomniane nadawanie znaczeń trafnie obrazuje Józef Tischner, dając za przykład szczególny element przestrzeni – dom: „Przestrzenią człowiekowi najbliższą jest dom. Wszystkie drogi człowieka przez świat mierzą się odległością od domu. Widok z okien domu jest pierwszym widokiem człowieka na świat. Człowiek zapytany, skąd przychodzi – wskazuje na dom. Dom jest gniazdem człowieka. Tu przychodzi na świat dziecko, tu dojrzewa poczucie odpowiedzialności za ład pierwszej wspólnoty, tu człowiek rozpoznaje główne tajemnice rzeczy – okna, drzwi, łyżki – cieszy się i cierpi, stąd odchodzi na wieczny spoczynek. Mieć dom, znaczy: mieć wokół siebie obszar pierwotnej swojskości. Ściany domu chronią człowieka przed srogością żywiołów i nieprzyjaźnią ludzi. Umożliwiają życie i dojrzewanie. Mieszkając w domu, człowiek może się czuć sobą u siebie. Być sobą u siebie, to doświadczać sensownej wolności. Dom nie pozwala na swawolę, nie oznacza też niewoli. Domowa przestrzeń, to przestrzeń wielorakiego sensu. Budować dom, znaczy: zadomowić się” (Tischner, 1990, s. 197)” (Burdzik, 2014)

11.

„A relationship which has its origin in a birth of individual is nourished in adolescence when the specified *space* contributes to the creation of *identity*, consciousness of people, then when they are the most susceptible to the formation of each other, the absorption behaviors, habits, etc. “Identities are not only situational; at the level of the community it is

not only a matter of choice, preferences and feelings of individuals but a kind of collective bonds which sometimes play a decisive role. Thanks to the processes and institutions of enculturation, participation in the communication system and sometimes thanks to compulsion – we are attached to specific identity from birth”¹⁹. “Who can predict the number of patriotic tracks, national myths which connecting strength of the nation? Love to themotherland and the beauty of the country of birth are inseparable topics connected with the mythology of the past, serving a common purpose: to strengthen community cohesion”²⁰.(Podosek, 2015b, ss. 7–8)

„A sama więź, która ma swój początek już w momencie urodzenia jednostki, zostaje umacniana w okresie dojrzewania, kiedy to określona *przestrzeń* przyczynia się do kreowania *tożsamości*, świadomości osób, wtedy kiedy są one najbardziej podatne na kształtowanie siebie, na wchłanianie zachowań, zwyczajów itp. „Wszelako tożsamości nie są jedynie sytuacyjne; na poziomie zbiorowości to nie tylko kwestia wyboru, preferencji i odczuć jednostek, ale rodzaj zbiorowej więzi, odgrywającej niekiedy rolę decydującą. Dzięki procesom i instytucji enkulturacji, uczestnictwie w danym systemie komunikacyjnym, a niekiedy przymusowi, jesteśmy *przywiązani* do konkretnych tożsamości od urodzenia”¹⁹. „Któż potrafi określić ilość utworów patriotycznych, mity narodowe, które spajają siły narodu? Miłość ojczyzny i piękno kraju urodzenia stanowią tematy nierozzerwalnie związane z mitologizacją przeszłość, służąc wspólnemu celowi: wzmocnieniu spójności zbiorowości”²⁰.” (Podosek, 2015a, ss. 7–8)

„Więź powstała w wyniku narodzenia i dojrzewania w danym miejscu ma szczególne oddziaływanie na tożsamość jednostki: „Wszelako tożsamości nie są jedynie sytuacyjne; na poziomie zbiorowości to nie tylko kwestia wyboru, preferencji i odczuć jednostek, ale rodzaj zbiorowej więzi, odgrywającej niekiedy rolę decydującą. Dzięki procesom i instytucjom enkulturacji, uczestnictwie w danym systemie komunikacyjnym, a niekiedy przymusowi, jesteśmy „przywiązani” do konkretnych tożsamości od urodzenia” (Burszta, 1991, 12-13); „Któż potrafi określić ilość utworów patriotycznych, mity narodowe, które spajają siły narodu? Miłość ojczyzny i piękno kraju urodzenia stanowią tematy nierozzerwalnie związane z mitologizacją przeszłości, służąc wspólnemu celowi: wzmocnieniu spójności zbiorowości” (Sekeruś, 2010, 112). „ (Burdzik, 2012, s. 17)

11.

„*Identity* is created in the form of behaving of the community because the *identity* of a particular group is confirmed by via a specific behavior. It is worth to quote here polish writer - Z. Bokszański: “(...) symbolic culture of community (...) is constructed from remittances which allow to reconstruct its collective identity”²¹. He points out that the community shapes its own culture, what’s more, *identity* through certain behaviors, signs, values assigned to the group. “Using” this elements do not allow to lose *identity* of the community.” (Podosek, 2015b, s. 8)

„*Tożsamość* tworzy się, w postaci zachowywania się danej społeczności, gdyż właśnie poprzez określone zachowanie potwierdzona zostaje *tożsamość* konkretnej grupy. Można tutaj zacytować Z. Bokszańskiego: „(...) kultura symboliczna zbiorowości (...) zbudowana jest z *przekazów* pozwalających zrekonstruować jej kolektywną tożsamość”²¹. Wskazuje on na to,

iż zbiorowość kształtuje swoją kulturę, co więcej *tożsamość* poprzez określone zachowania, znaki, wartości przypisane danej grupie. „Posługiwanie” się nimi nie pozwala na zatracanie *tożsamości* danej społeczności.” (Podosek, 2015a, s. 8)

„(...) kultura symboliczna zbiorowości (...) zbudowana jest z „przekazów” pozwalających zrekonstruować jej kolektywną tożsamość” (Bokszański, 2005, 66) – wytwory kultury stanowią jedną z możliwości uchwycenia tożsamości z racji rozmiarów badanej zbiorowości.” (Burdzik, 2012, s. 14)

12.

„*Space* is “lived” by individual when he or she experience a meeting with the elements of *space* which are characterized by mysticism and symbolism. The individual survive a *space* in contacts with other members of their community: “If the collective knowledge, the categories or typifications are constitutive for society, it is on a par with them a collective feeling and temporality, in this collective memory which are also symbolically produced. Their material and the product is discursive symbolism, symbolic objects and behaviors”²².” (Podosek, 2015b, s. 8)

„*Przestrzeń* jest „przeżywana” przez jednostkę, kiedy doświadcza ona spotkania, interakcji z elementami *przestrzeni*, które są nacechowane mistyką oraz symboliką. Jednostka dzieli to „przeżywanie” *przestrzeni* w kontaktach z innymi członkami danej zbiorowości: „Jeśli wiedza społeczna, jej kategorie czy typizacje są dla społeczeństwa konstytutywne, to na równi z nimi także zbiorowe uczucie i temporalność, w tym pamięć zbiorowa, które też są symbolicznie wytwarzane. Ich tworzywem i wytworem zarazem jest symbolizm dyskursywny, symboliczne obiekty i zachowania”²².” (Podosek, 2015a, s. 8)

„W aspekcie jednostkowym *przestrzeń* jest przeżywana przez jednostkę jako element konsolidujący ją ze zbiorowością wokół wspólnych elementów nacechowanych symbolicznie i podzielanych w czasie interakcji z innymi jednostkami: „Jeśli wiedza społeczna, jej kategorie czy typizacje są dla społeczeństwa konstytutywne, to na równi z nimi także zbiorowe uczucia i temporalność, w tym pamięć zbiorowa, które też są symbolicznie wytwarzane. Ich tworzywem i wytworem zarazem jest symbolizm dyskursywny, symboliczne obiekty i zachowania” (Hałas, 2001, 31).” (Burdzik, 2012, ss. 16–17)

13.

„“Tradition arrogates to have a privileged understanding of time; however, it have a tendency to do the same in front of space. The space which is privileged allows for retainer differences between traditional beliefs and practices. Every tradition is always, in some sense, rooted in the context of the place from with it originates or places with a special meaning for it”²³.” (Podosek, 2015b, s. 8)

„Tradycja rości sobie prawo do posiadania uprzywilejowanego rozumienia czasu; ma jednak skłonność do czynienia tego samego wobec *przestrzeni*. To właśnie uprzywilejowana *przestrzeń* pozwala na zachowanie różnic między tradycyjnymi wierzeniami i praktykami.

Każda tradycja jest zawsze w jakimś sensie zakorzeniona w kontekście miejsca, z którego się wywodzi, lub miejsc mających dla niej szczególne znaczenie”²³.” (Podosek, 2015a, s. 9)

„Tradycja rości sobie prawo do posiadania uprzywilejowanego rozumienia czasu; ma jednak skłonność do czynienia tego samego wobec przestrzeni. To właśnie uprzywilejowana przestrzeń pozwala na zachowanie różnic między tradycyjnymi wierzeniami i praktykami. Każda tradycja jest zawsze w jakimś sensie zakorzeniona w kontekście miejsca, z którego się wywodzi, lub miejsc mających dla niej szczególne znaczenie” (Beck, 2009, 110).” (Burdzik, 2012, s. 18)

14.

„Thus, identity is built up through tradition. Regardless of whether the individual or collective identity presupposes the existence of meaning; however, it also assumes (...) a constant process of playing and reinterpretation. Identity is the creation of the evenness in time, it is the construction of communication between the past and the anticipated future. Maintaining the individual identity and its connection to broader social identities serves a essential tool to ensure the ontological safety in all societies. Psychological anxiety is one of the major forces allowing tradition to produce such strong emotional bonds on the side of believer. Common, if not universal threat to the integrity of the tradition are experienced as a threat to the integrity of me”²⁴. Tradition constantly refers to places of *memory* which played in the community – provide strong foundations for their survival through successive generations. *Space* which is perpetuated through stories that relate to a common history – strengthen the sense of community within the group.” (Podosek, 2015b, s. 9)

„A zatem tożsamość buduje się za pośrednictwem tradycji. Niezależnie od tego, czy indywidualna, czy zbiorowa, tożsamość zakłada istnienie znaczenia; zakłada jednak również (...) nieustanny proces odtwarzania i reinterpretacji. Tożsamość to stworzenie niezmienności w czasie, zbudowanie łączności między przeszłością a przewidywaną przyszłością. We wszystkich społeczeństwach utrzymanie jednostkowej tożsamości i połączenie jej z szerszymi tożsamościami społecznymi służy jako podstawowe narzędzie zapewnienia bezpieczeństwa ontologicznego. Niepokój psychologiczny to jedna z głównych sił pozwalających tradycji na wytworzenie tak silnych więzów emocjonalnych po stronie *wierzącego*. Częste, jeśli nie powszechne zagrożenia dla integralności tradycji doświadczane są jako zagrożenia dla integralności *ja*”²⁴. Tradycja nieustannie odwołuje się do *miejsc pamięci*, które to odtwarzane w danej społeczności, dają silne podwaliny do ich przetrwania przez kolejne pokolenia. A *przestrzeń*, która jest utrwalana dzięki opowieściom, które odnoszą się do wspólnych dziejów, wzmacnia poczucie wspólnoty w obrębie danej grupy. (Podosek, 2015a, s. 9)

„Przestrzeń najbliższa jednostce z racji codziennych interakcji zachodzących na jej obszarze postrzegana jest jako naturalny wzorzec normalności, dający poczucie bezpieczeństwa: „A zatem tożsamość buduje się za pośrednictwem tradycji. Niezależnie od tego, czy indywidualna, czy zbiorowa, tożsamość zakłada istnienie znaczenia; zakłada jednak również (...) nieustanny proces odtwarzania i reinterpretacji. Tożsamość to stworzenie niezmienności w czasie, zbudowanie łączności między przeszłością a przewidywaną przyszłością. We wszystkich społeczeństwach utrzymanie jednostkowej tożsamości i

połączenie jej z szerszymi tożsamościami społecznymi służy jako podstawowe narzędzie zapewnienia bezpieczeństwa ontologicznego. Niepokój psychologiczny to jedna z głównych sił pozwalających tradycji na wytworzenie tak silnych więzów emocjonalnych po stronie „wierzącego”. Częste, jeśli nie powszechne zagrożenia dla integralności tradycji doświadczane są jako zagrożenia dla integralności „ja” ” (Beck, 2009, 109). Tradycja stale odwołuje się do miejsc pamięci, które odtwarzane w przekazach w obrębie danej zbiorowości, jak i na nowo wytwarzane w drodze interakcji jednostki z otoczeniem zapewniają o stałości relacji jednostka – otoczenie. Określona przestrzeń usystematyzowana przez opowieści, historie odnoszące się do wspólnych dziejów, wzmacnia poczucie więzi w obrębie zbiorowości.” (Burdzik, 2012, s. 20)

15.

„It is impossible to overestimate the meaning of *space* in shaping of identity. *Space* is needed for personal identification. Even in the face of the current world, chasing for progress, in the face of the emergence and formation of new elements which are occupying more and more place, perception of *space* as its own and unique from others – remains unchanged. The *space* consist mainly of material testimonies (provided that the imagination complements them with its symbolic, mystical aura) above all – people, so that the heritage of the area is still alive. It is still alive in the minds of users who make continually history of the streets, cities, regions, nations. And it will be lasting, will be living, as long as there will be an awareness of their own identity because the *memory* of ancestors determinates the *identity* of every person – at the same time affecting the perception of the contemporary man.” (Podosek, 2015b, s. 9)

„Nie sposób przeceniać znaczenia *przestrzeni* w kształtowaniu *tożsamości*. *Przestrzeń* jest niezbędna dla własnej identyfikacji. Nawet w obliczu obecnego świata, goniącego za postępem, w obliczu powstawania i kształtowania się nowych elementów, które zajmują coraz więcej miejsca, postrzeganie *przestrzeni*, jako własnej oraz unikalnej spośród innych, pozostaje niezmienione. *Przestrzeń* tworzą głównie świadectwa materialne (pod warunkiem, że wyobraźnia dopełnia je swoją symboliczną, mistyczną aurą), przede wszystkim ludzie, dzięki którym dziedzictwo danego terenu wciąż żyje. Jest ona ciągle żywa w świadomości użytkowników, którzy nieustannie tworzą historię ulic, miast, regionów, narodów. I będzie ona trwać, będzie żyć, dopóty, dopóki istnieć będzie świadomość własnej odrębności, gdyż to *pamięć* przodków decyduje o *tożsamości* każdego człowieka, jednocześnie wpływając na percepcję ówczesnego człowieka.” (Podosek, 2015a, ss. 9–10)

„Nie sposób przeceniać znaczenia *przestrzeni* w kształtowaniu *tożsamości*. Nawet w obliczu zalewu kolejnych elementów zajmujących coraz więcej miejsca, jej postrzeganie, jako *własnej i unikalnej* spośród innych pozostanie niezmienione.

Przestrzeń tworzą świadectwa materialne, a przede wszystkim ludzie, dzięki którym dziedzictwo danego obszaru ciągle żyje. Żyje w świadomości użytkowników, nieustannie tworzących historię ulic, miast, regionów, narodów, i będzie żyć, dopóki świadomość własnej odrębności będzie trwać.” (Burdzik, 2012, s. 26)